

רשימות

ציונות של אי-התערבות

יחיאל הלפרן

*
לשמחה הכללית אשר עוררה מדינת ישראל בקרב יהודי הגולה נתלו תגובות נפשיות מעורבות. לפני המודאגים לעתידם בגולה נצנץ הסיכוי למיפנה מהפכני בחייהם: לשהרור מהפחד והנכר כאחד. בלב השאננים במשכנותיהם נתעורר החשש, שמא תסבך מדינת ישראל את נאמנותם המדינית ותערער את מעמדם כאזרחי המקום. ובלב יהודים רבים מקננים ומתרוצצים שני הרגשות גם יחד. נאום הפתיחה של מר עמנואל ניומן יש בו משום הכרעה לצד אחד. הוא מתאמץ להרגיע את החוששים לגורל נאמנותם ועמדתם בגלות. אין בו כדי לעודד את תקות המהפכה בחיים, ותקות העליה.

דור דור ותוכנו הציוני. תוכן הציונות בימינו הוא עויבת הגלות והאבקות על קיבוץ גלויות מהיר ככל האפשר. בנאומי של נשיא ציוני אמריקה אין סימן להצטרפות להאבקות זו. יש בו משום עמידה מנגד ומשום שאננות לא-ציונית ביסודה.

*

בעית היחסים בין התפוצות ובין מדינת ישראל היא מן הבעיות הסבוכות המורכבות ביותר, והיא אולי יחידה במינה. לא היתה עדיין מדינה של אומה, אשר 94 אחוזים למאה מבניה נמצאים מחוצה לה. לא היתה עדיין מדינה בת אוכלוסייה של כמה מאות אלפים והיא מוקפת מדינות עוינות בנות מיליונים רבים הזוממות להשמידה בכל עת ובכל שעה. לא היתה עדיין מדינה שעיקר תפקידה לקבץ רוב-רובה של אומה גולה ולהכין בשבילה אפשרות של חיים כתיקונם. שום מקרה מהמקרים הידועים לנו בתולדות היחסים בין מדינה ובני עמה בחוץ-לארץ לא יוכל לשמש לנו דוגמה לדרך שעלינו ללכת בה. נצטרך להיאבק, לחתור ולסלול דרך בראשינו, יחסי-מעבר מקוריים לגמרי בין מדינתנו ובין העם בתפוצות. אך בינתיים עושים אף מנהיגים ציוניים נפשות להשקפה הפשטנית ביותר, עם תוספת חומרה לויאליסטית הנובעת ממעמדנו הקשה ומסחדנו הרב בגולה.

*

המערכה שאנו עומדים בה אינה מסוג המלחמות המסתיימות עם חתימת חוזה-השלום. גורמים תקיפים, סוציאליים ופוליטיים, גם דתיים ולאומיים, מעוניינים להצר צעדינו וליטול את כוחנו, גורמים ואינטרסים אלו לא ייעלמו גם לאחר שנצא מהמלחמה הזאת

בפיססבורג בערכה זה עתה ועידת ציוני ארצות הברית. בנאום הפתיחה ניסה מר עמנואל ניומן להתוות דרך חדשה לציונות בגולה לנוכח התמורה הגדולה אשר התחוללה בחיינו. וכך, לפי הטלגרמות, אמר נשיא ציוני אמריקה בועידתם הראשונה לאחר תקומת מדינתנו:

„אנו חייבים לשמור בקפדנות על אי-התערבות בחייה הפוליטיים של מדינת ישראל. מדינת ישראל מופיעה לגבי היהודים אורחי אמריקה כ„מעצמה זרה“. ההסתדרות הציונית העולמית צריכה להיבנות בצורה שתמנע כל אפשרות או נסיון להתערבות שאינה מוצדקת מצד יהדות הגולה בעניני מדינת ישראל וכן התערבות שאינה מוצדקת מצד מדינת ישראל בעניני הגולה. יש להבטיח לשתיהן אבטונומיה גמורה וחופש פעולה מלא בעניניהן הן. התנועה הציונית צריכה מעכשיו להיות לארגון של יהודי הגולה בלבד. לגבי המדינה היהודית היא תהיה התאחדות עולמית של יידי מדינת ישראל. אם ההסתדרות הציונית תכלול גם בעתיד את יהודי ארץ ישראל ואת יהודי הגולה כאחת, איך נוכל למתוח קו מבריל? אין ספלט אלא בתפודה גמורה.“

*

כל אימת שהייתי שומע מפי מנהיגים ציוניים בחוץ לארץ, כי אין הם רואים עצמם זכאים, ואף אין ברצונם, להתערב בעניני הישוב והאבקותו, היה הדבר מעורר בי רגשות מעורבים. ודאי, יש בהתאפקות הזאת משום רתיעה מסני החלטות שיש בהן לחתוך דיני ישובים ודיני נפשות מצד אנשים כנים היודעים, כי לא עליהם עיקר הסיכון ועיקר העומס הכרוכים בהגשמתן. אך האמנם רק זאת? מי שקשור לענין קשרי חיים ומות, קשרי גורל ממש, אינו יכול כלל שלא להתערב, ומי שיודע ומוכן לשאת, בשעת הצורך, בעול מלחמתנו ותוצאותיה עד קצה הגבול ממש — האם לא יראה עצמו גם זכאי להתערב ולהשפיע?

נאומי של מר ניומן בא לחזק את תורת אי-התערבות ולהסיק ממנה את מסקנת הפרדה בין יהדות הארץ ויהדות הגולה. לא מחנה לוחמים אחד — אלא לוחמים מזה וידידים מזה, יידי מדינת ישראל, אשר היא לגבי היהודים בגולה כ„מעצמה זרה“.

תקוה, ושנה אחרי כן קנו עוד כעשרת אלפים דונם. כתום שבעים שנה, אותה האדמה אשר הם הכינו לנו בשעתם — זו אשר יהודה רב דרך עליה בראש שונה וחי עליה כל שנות חלדו — קמה עליה מושבה שוקקת חיים, אשר הרחיבה גבולותיה, פרשה זרועותיה לבאים ושימשה יסוד לכל אותה התכונה והתנועה והתעצומה שנתברכנו בהן.

ידו של יהודה רב, כאחד הצעירים שבחבורה, עם החבורה ועם אלה שבאו אחריה, עשתה את החיל הזה.

הוא עלה לארץ בשנת תרל"ה מהונגריה עם אביו אליעזר רב. אליעזר רב, אחיו משה שמואל רב וקרובו יהושע שטמפר נתנו ידם לקבוצת יהודי ירושלים, ויזאל משה סלומון בכללם, אשר עמלו זה שנים אחדות לקנות אדמה ליסוד מושבה, ובעלות חבורת מייסדי פתח-תקוה הראשונים על אדמתם היה עמם יהודה, שקנה השכלה חקלאית עוד בהונגריה. השתתף בחריש הראשון (או, כמסופר בשמו, חרש את התלם הראשון): בהנהלת עניני העבודה והמשק טיפל דוד רגנר, אדם שעסק בהקלאות בהונגריה, ואילו החריש נעשה בעזרת סלחים ערבים; כן השתתף בבנינם של הבתים, בחפירת הבאר ובשמירת המושבה. צעיר היה, כבן עשרים, אמין-לב, משכיל בעבודה. הוא המשיך בעבודתו בפתח-תקוה, עד אשר הגיעו למושבה ימי משבר קשה ומתישבות הראשון נים יצאוה (בסוף תרמ"א). כשנה אחרי כן, עם היסוד ראשון-לציון בסוף תרמ"ב, נתקבל יהודה רב לעבודה אצל זלמן דוד לבונטין ועבד שם בחורף תרמ"ג. אחר כך עבר אל ראובן לרר, מייסדה של גזלת-ראובן (נדיחנין), ובראשית תרמ"ד חזר לפתח-תקוה, כמדריכה של קבוצת הביליסטוקאים שהתנחלה בפתח-תקוה וראשית התישבותם היתה ביהוד הסמוכה. הרי שאנו רואים את יהודה רב בימים ההם עם המייסדים של שלוש מושבות — שותף ועד לשמירתן וצמיחתן של אותו נטע רך של העם, שממנו התחדש והסתעף עץ-החיים. איש עובד אדמה, חלוץ עברי צעיר, אחד המעטים אשר גילה את הכשרון המעשי לחיות חיים של עבודה, להתפרנס ממנה, גם להדריך אחרים בעבודה. הכושלים והנחשלים, שהיו מרובים בימים ההם — אותו לא דיכאו, את רוחו לא שברו. כבסתחן עשה דרכו במושבה העברית. דבר זה ניכר לא רק מזכרונות וסיפורים עליו, אלא גם מעדותם של בני דורו מהימים ההם. הבילוי חיים חיסין מספר עליו בזמנו:

„אצל ל. לבונטין עובד אדם בעל הוש-שמע בלתי מצוי, ושמו יהודה-ערבי. ככינוי הנה הוא נקרא על שום שהוא פרש מצוין, תוס'שנשק זריו, יודע

וידגו על העליונה. הן קולוניאלי משעבר, אינטרסים צבאיים ואימפריאליסטיים, הסתה וקנאות דתית ולאור מית, יוסיפו לפעול נגדנו עוד ימים רבים. וככל שיוסיף מצב העולם לעמוד במתיחותו וברפיפותו, כן תגברנה ותקשחנה המזימות עלינו ועל מפעלנו. אנו נתונים בתוך תהליך מהפכני מורכב. לא מן הנמנע שיתעוררו בשכנותנו כוחות אשר יהיו לנו לבני-ברית. אולם יתכן מאוד, שבשלבים מסויימים יתיצבו לימין אויבינו כוחות חמורים הרבה יותר מאלה שאנחנו עומדים נגדם כיום. השאלה היא באיזו מידה נוכל גם אנחנו להוסיף על יכלתנו הממשית. לוחמים דרושים לנו. ידירות אינה מספיקה.

המאורעות הגדולים בארץ, דומה, זעזעו את המוני העם היהודי בתפוצות. גתעוררו רצונות חדשים התובי עים טיפוחו והפעלה. אולם הימים הגדולים האלה עובי רים על התפוצות כמעט ללא הקרנה של מחשבה והסברה מטעם הישוב. פעילותם של מנהיגים ציוניים במונטראץ, בטיטסבורג, ובעקבותיהם באלפי מקומות אחרים יש בה כדי לכבות את ניצוצי ההתעוררות למסנה מהפכני, תחת ללבותה. יש בה בפעילות זו כדי להכניס גם את גלי ההתרגשות הגדולה העוברת על היהדות בכרך — לאפיק החיים הגלותיים הרגילים.

הן חדשי התקומה והמלחמה, חדשיה הראשונים של מדינת ישראל, הם שעת-כיושר שאינה חוזרת מבחינת עיצוב רוחו של המון בית ישראל בגולה. הנחמיצה ב„הסברה“ נוסח פייטסבורג 1948 ?

מראשוני העבודה וההתישבות

ש. יבנאלי

מותו של יהודה רב מפתח-תקוה מציין סיום תקופה של שבעים שנה, מאז ראשית מצעדיהם של יהודים בארץ-ישראל לקראת חיים של עבודה בחיק הטבע, בדרך אשר הוליקה להקמת חירותנו כיום. הרי, במציאות, היי דוד אחד מבחינת חיי יחיד. גברא דמוליה סיעיה זה — עיניו ראו את המחזה ההיסטורי הנפלא של התחדש עם בעבודה ובחזון שנגלה לעיני אנשות זו אשר בצמרת הנהגתה העולמית משמשות בערבוביה מידות משפט ועוול, בנין וסתירה. הוא, יהודה רב, היה באותו מנין אנשי ירושלים אשר יצאו ראשונים את העיר להקים מושבה. איתה שנה קנתה חבורה כבת שלושים משפחות מבני צפת את מחצית ארמת הכפר ג'עוני עם בתים אחרים ויקראו אותה גיא-אזני. בתמוז תרל"ח סיפרו בכרוז את דבר הקניה שנעשתה וביקשו עזרה להתישבותם. קבוצת יוצאי ירושלים קנתה באב של אותה שנה כ־3500 דונם מאדמת הכפר מלבס ויסדה את פתח-